

استانداردهای بین المللی ارزیابی کیفیت آموزش در مدارس ایران

محمدسجاد واعظی^۱، فریده هاشمیان نژاد^۲، شبنم علمی^۳

۱- دانشجوی دکتری، گروه مدیریت آموزشی، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران Msv7msv@gmail.cim

۲- استادیار، گروه مدیریت آموزشی، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران fhhashemi@yahoo.com

۳- استادیار، گروه تکنولوژی پرورش و تربیت، دانشکده علوم پیراپزشکی و توانبخشی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، مشهد، ایران Olumish@mums.ac.ir

چکیده

سازمان های آموزشی ایران اعم از آموزش و پرورش و آموزش عالی در حال حاضر به علت موج فزاینده میانمایی (به معنای در حد متوسط بودن) فرسوده شده اند و این امر آینده علمی فرزندان این سرزمین را تهدید می کند. اکنون با در نظر گرفتن پژوهش های انجام شده در یک دهه گذشته، نشان از شروع نهضت پایه گذاری استانداردهای کیفیت آموزش در ایران می گذرد. این در حالی است که تعلیم و تربیت از مهمترین مباحث روز بشر بوده و همگان بر اهمیت آن اتفاق نظر دارند. اما به دلیل عدم توافق در مورد جزئیات مربوطه اعم از نحوه، عناصر، کیفیت و کمیت آن در سالهای اخیر، به شکل ها و زمینه های مختلفی مسائل مربوط به تعلیم و تربیت پیگیری شده؛ چراکه در کشورهای مختلف به دلیل داشتن فرهنگ، سیاست، مسائل اجتماعی و اقتصادی متفاوت، اهداف و آرمان های آموزشی مختلفی مد نظر می باشد که در بعضی مواقع این اهداف با یکدیگر در تضاد نیز می باشند. در صورتی که تدوین استانداردهای مربوط به کیفیت آموزش به روش روشنی باشد، قطعاً همه افراد ذی نفع از مسائل آموزشی می توانند به راحتی به بیان اندیشه ها و اهداف خود پرداخته و تبادل علمی داشته باشند. در نهایت یافته های پژوهش نشان می دهد در مجموع می توان جهت معرفی استانداردهای آموزشی دو گروه از الزامات مهم در سطح خرد و کلان استفاده کرد.

واژه های کلیدی: استاندارد، کیفیت، آموزش، مدارس

۱. مقدمه

آموزش و پرورش یکی از ارزشمندترین نهادهایی است که جامعه برای پیشرفت و توسعه در اختیار دارد. وظیفه این نهاد، حفظ گسترش و انتقال میراث فرهنگی پاسخگویی به نیازهای اجتماعی و فردی توسعه، دانش فن آوری و تأمین نیروی انسانی متخصص مورد نیاز جامعه است. این نهاد از جمله نهادهایی است که به تبع تغییر در تکنولوژی تولید، سرمایه انسانی، فناوری اطلاعات و ترجیحات مصرف کننده به میزان بسیار زیادی دستخوش تحولات سریع و روزافزون جوامع قرار میگیرد تحولات علمی و ظهور نیازهای گوناگون در جوامع مختلف و نیز بستری که نظام آموزش و پرورش در آن قرار دارد روند تغییر و تحولات را در آن سریع تر می کند. علاوه بر تغییر و تحولات، علمی تحولات گوناگون دیگری از قبیل کثرت تعداد دانش آموزان و افزایش روند رو به رشد آن به صورت سالانه و همچنین کاهش بودجه سرانه آموزشی نیز از جمله تحولاتی است که آموزش و پرورش را ملزم به انطباق خود به آنها می کند. حال اگر آموزش و پرورش نتواند پاسخگوی این تغییر و تحولات باشد، این عدم پاسخگویی و ناتوانی لطمه ای جبران ناپذیر بر کیفیت نظام آموزشی کشور وارد خواهد کرد. مطالعات اقتصاد سنجی بسیاری نشان داده اند که آموزش و پرورش یکی از عمده ترین شاخصهای پیشرفت و توسعه اقتصادی کشورها محسوب می شود [۱]. از این رو می طلبد همواره جهت رویارویی مناسب با این تحولات اصل کیفیت آموزشی متناسب با تغییر و تحولات را در رأس اولویت های برنامه ریزی نظام آموزش و پرورش مدنظر قرار دهد.

یکی از مشخصه های اصلی و مهم، کیفیت، هدف آموزش است. کیفیت در آموزش باید اهداف فردی را در حیطه وسیع تر از اهداف اجتماعی در نظر بگیرد از نظر سوامی ویو کانادا، آموزش ظهور و جلوه کمال موجود در انسان است این هدف مصداق این گفته است که هدف یادگیری «بودن» است و نه «شدن» توجه به کیفیت مدارس یکی از موارد اساسی و حیاتی محسوب می شود که تأثیر بسزا بر سرنوشت کشور دارد زیرا کیفیت را می توان به مثابه ترکیبی از کارایی، بهره وری، اثربخشی، پاسخگویی، توان نوآوری و شرایط آموزشی بیان کرد.

ارتقای وضعیت آموزشی چند دهه است که به صورت ویژه در دنیا مورد توجه قرار گرفته است. در سازمان ملل در اهداف هزاره جدید، دسترسی به آموزش را جزو اهداف کلیدی خود معرفی کرد و این طور هدف گذاری کرد که تا سال ۲۰۱۵، تمام کودکان در هر جای دنیا اعم از دختر و پسر، قادر باشند آموزش ابتدایی را تا انتها تکمیل کنند طبق داده های سازمان ملل، نرخ ثبت نام کودکان در مقطع ابتدایی در مناطق در حال توسعه در سال ۲۰۱۵ به عدد ۹۱٪ رسید که ۸ واحد درصد بیش از سال ۲۰۰۰ است [۱۳]. اما با وجود تمام تلاش ها برای پوشش همگانی دسترسی به آموزش، حداقل در مقطع ابتدایی، در سال ۲۰۱۵، هنوز ۵۷ میلیون کودک در سن مدرسه خارج از مدرسه بودند. از سال ۲۰۱۵ به این سو، با رشد و گسترش پوشش آموزش ابتدایی و رسیدن کشورهای توسعه نیافته به نرخ های ثبت نامی بالاتر، مسئله کیفیت آموزشی و بهره مندی از آموزش بیش از پیش مورد توجه قرار گرفت. مطالعات مختلفی در جهان نشان داد که با وجود حضور کودک در مدرسه، یادگیری آن طور که باید اتفاق نمی افتد. بسیاری از کودکان دوازده ساله در مناطق فقیر شبه قاره هند از خواندن یک خط داستان به زبانی که فرا گرفته اند عاجزند و توان حل مسائل ساده ریاضی مانند جمع و تفریق را ندارند و به همین خاطر، موضوع اندازه گیری کیفیت آموزشی در کنار دسترسی به مدرسه و آموزش، مورد توجه قرار گرفت. به هر حال این تحقیق بدنبال بررسی استانداردهای بین المللی ارزیابی کیفیت آموزش در مدارس ایران می باشد [۱].

۲. پیشینه تحقیق

محمدمزاده و همکاران (۱۳۸۶) نیز در پژوهشی برای طراحی الگوی تضمین کیفیت برای نظام آموزش عالی، ایران مؤلفه ها و ابعاد مختلف تضمین کیفیت را از دیدگاه اعضای هیئت علمی دانشگاه های مختلف کشور بررسی کرده اند که یکی از این مؤلفه ها داوطلبانه یا اجباری بودن فرایند مذکور بود. یافته های این پژوهش نشان داد که روش داوطلبانه به نسبت روش اجباری از نظر اعضای هیئت علمی دارای رتبه بالاتری بوده و روش جلب مشارکت در فعالیتهای ارزیابی باید به صورت رویه های داوطلبانه - تشویقی مشارکتی و نرم به جای رویه های کاملاً اجباری تنبیهی متمرکز، قضاوتی و سخت باشد تا فرهنگ کیفیت در آموزش عالی ایران رایج شود. لذا می توان گفت که از نظر اعضای هیئت علمی روش اجباری روشی اثربخش برای جلب مشارکت در فرایند تضمین کیفیت نیست [۲].

استلوا (۲۰۰۸) در پژوهشی با عنوان "تمهیدات تضمین کیفیت در آموزش عالی منطقه آسیا اقیانوسیه" به دامنه و ماهیت فرایندهای تضمین کیفیت اشاره می‌کند. وی بیان می‌کند که داوطلبانه و اجباری بودن تضمین کیفیت تا اندازه زیادی به اهدافی بستگی دارد که نهاد تضمین کیفیت برای رسیدن به آنها تنظیم کرده است. در این پژوهش و در بخش دامنه و ساختار نهادهای تضمین کیفیت آموزش عالی به ویژگی‌ها و مؤلفه‌های تضمین کیفیت در ۲۷ کشور منطقه آسیا اقیانوسیه پرداخته شده که یکی از این مؤلفه‌ها ماهیت فرایند تضمین کیفیت از لحاظ داوطلبانه یا اجباری است. وی به این نتیجه رسیده است که تقسیم بندی نسبتاً مساوی در خصوص داوطلبانه یا اجباری بودن فرایند تضمین کیفیت در این کشورها وجود دارد [۳].

عباسی و کاشانی (۱۳۹۳) در تبیین جایگاه استانداردسازی در ارتقاء کیفیت نظام آموزشی، بیان می‌کند که استانداردهای آموزشی را میتوان به عنوان سیستم و سامانه‌ای در نظر گرفت که کار کنترل کیفی فعالیتها و خدمات ارائه شده از سوی این نظام را بر عهده دارد. آنها مفاهیم ثابتی نیستند، بلکه همراه با دگرگونی‌ها و پیشرفت‌هایی که در اثر تحقیقات علمی و تکنولوژیکی حادث می‌شود معیارهای استاندارد نیز تحت تاثیر قرار می‌گیرند و در جهت تکامل و پویایی حرکت می‌کنند بکارگیری استانداردها در سازمان فواید زیادی را به همراه دارد. بهره‌گیری از آنها می‌تواند ساده‌سازی، امور امکان‌توسیع پذیری آنها افزایش ایمنی فعالیت‌ها و صرفه‌جویی در منابع مادی و اقتصادی و انسانی را به همراه داشته باشد. با پذیرش همگانی استانداردهای آموزشی فرهنگ انتخاب صحیح در جامعه تثبیت شده و نظام آموزشی، خواه ناخواه به دنبال بالا بردن کیفیت فرآیندهای گوناگون خود می‌شود. به طور کلی اشاعه استانداردها و رعایت آنها در ارائه هر کالا و خدمت باعث افزایش اعتماد گروه‌های مختلف اجتماعی به یکدیگر می‌شود و در سایه اعتماد به یکدیگر جامعه در مسیر توسعه فرهنگی قرار می‌گیرد [۴].

۳. شاخص آموزش ایران در مدارس

بر اساس آخرین آمار، نسبت دانش‌آموز به معلم در ایران ۲۲ است. نسبت معلمان واجد شرایط علمی ۱۰۰٪ است (بانک جهانی، ۲۰۱۵). نسبت دانشجویان فنی و حرفه‌ای نزدیک به ۳۶ گزارش شد. نزدیک به ۱۴ درصد از دانش‌آموزان در مدارس خصوصی ثبت نام کردند (بانک جهانی، ۲۰۱۵). تا سال ۲۰۱۴، به ازای هر ۳۳ دانش‌آموز یک کامپیوتر وجود داشت و ۸۲ درصد مدارس به اینترنت دسترسی داشتند (موسسه آمار یونسکو، ۲۰۱۶). سرانه دانشجو بر اساس قدرت خرید از ۳۳۸۸ دلار در سال ۲۰۰۷ به ۲۴۲۹ دلار در سال ۲۰۱۵ کاهش یافته است (یونسکو، ۲۰۱۵). میانگین حقوق معلمان ۱۵۰۰۰۰۰ تومان است (بطحایی، ۱۳۹۳). اگر هر تومان معادل ۳۳۲۰ تومان در نظر گرفته شود، میانگین حقوق معلمان ۷۳۷ تومان در ماه است [۵].

زمانی که در بازار آزاد به دلیل تورم بالا، قیمت غیررسمی یک دلار آمریکا حدود ۱۱ هزار تومان است. بنابراین می‌توان گفت که میانگین حقوق معلمان در ایران ۲۵۰ دلار در ماه بیشتر نیست. بر اساس آمار منتشر شده توسط یونسکو، سهم بودجه آموزش و پرورش از بودجه عمومی در ایران ۱۸٫۵۷ درصد و هزینه‌های آموزشی ۲٫۹۳ درصد تولید ناخالص داخلی است (یونسکو، ۲۰۱۵). نرخ ارتقای دانش‌آموز، نرخ فارغ‌التحصیلی، نرخ تکرار نمره و نرخ ترک تحصیل به ترتیب به ۹۷/۲ درصد (یونسکو، ۲۰۱۱)، ۱۰/۱۷۷ درصد، ۱/۳۵ درصد (یونسکو، ۲۰۱۵) و ۳/۸ درصد (کنوما، ۲۰۱۱) رسید. نرخ باسوادی ۸۷٫۱۷ درصد (بانک جهانی، ۲۰۱۵) و نرخ توسعه منابع انسانی در ایران در سال ۲۰۱۷ با رتبه ۶۹ در میان ۱۸۸ کشور دیگر، ۰٫۷۹۸ بوده است [۵].

جدول ۱- شاخص آموزش ایران

سال	شاخص های دانشجویی	درصد
۲۰۱۷	نسبت دانش آموزان به معلمان (مدارس ابتدایی)	۴۷
۲۰۱۵	نرخ پذیرش در دوره پیش دبستانی	۵۷
۲۰۱۵	نسبت مصرفی ظاهری	۹۲/۷۱
۲۰۱۵	نسبت مصرف واقعی	۷۳/۸۵
۲۰۱۶	نسبت دانش آموزان مدارس خصوصی	۲۴
۲۰۱۶	نسبت دانشجویان فنی و حرفه ای	۶
	شاخص های منابع انسانی	
۲۰۱۷	نسبت معلمان واجد شرایط علمی	۸۲/۴
۲۰۱۸	محیط زیست و شاخص های تجهیزات	
۲۰۲۰	تعداد دانش آموزان در هر کامپیوتر	No info.
۲۰۱۷	دسترسی دانش آموزان به اینترنت	۱۰
	شاخص های مالی	
۲۰۱۴	نسبت متوسط حقوق ماهانه معلمان	۵۵۱ USD
۲۰۱۵	سهم بودجه آموزش و پرورش از بودجه عمومی	۵۵۱ USD
۲۰۱۶	سهم هزینه های آموزشی از تولید ناخالص داخلی	۱۳/۱۹
	شاخص های نتیجه	
۲۰۱۴	نرخ ارتقاء دانش آموزی	۷۸/۵
۲۰۱۵	میزان فارغ التحصیلی دانش آموزان مقطع ابتدایی	۵۸/۹
۲۰۱۶	میزان تکرار دانش آموز دبستانی	۱/۶۴
۲۰۱۴	نرخ ترک تحصیل دانش آموزان مقطع ابتدایی	۳۳/۱
۲۰۱۸	میزان باسوادگی گروه های سنی (بالای ۱۵ سال)	۵۷/۹
	شاخص های کیفی	
۲۰۱۷	ارزش شاخص کل توسعه منابع انسانی	۰/۵۶۲
۲۰۲۰	رتبه شاخص کل توسعه منابع انسانی در بین ۱۸۸ کشور	۱۳۷

کیفیت خدمات آموزشی بیانگر فرآیندی است که طی آن افراد مهارت‌ها دانش و گرایش‌های مناسب را جهت ایفای نقش خاص خود می‌آموزند. کیفیت در آموزش به عنوان یک مفهوم چند بعدی مطرح است که تمامی وظایف و فعالیتهای زیر را در برمی گیرد [۶]:

۴-۱. برنامه های آموزشی

گردش های علمی فیلم های آموزشی بازدیدهای کارگاهی و کارخانه ای لوازم و تجهیزات کمک درسی برای فهم بهتر دروس آموزش های تصویری توجه جدی به بانک جایزه در مدرسه و تشویق دانش آموزان و تشویق به موقع دانش آموزان برتر علمی، اخلاقی، کتاب خوان، زدن عکس آنها در تابلو به منظور تشویق خود فرد و دیگر دانش آموزان را می توان از شاخص های کیفیت در قسمت برنامه های آموزشی به شمار آورد [۶].

یادگیری عده ای فضای آموزشی را محیطی فیزیکی مانند کلاس درس آزمایشگاه یا محیط خودآموز تلقی می کنند که در آن فرایند های یادگیری رخ می دهد. عده دیگر آن را در قالب محیط نرم افزاری خاص آموزش تعریف می کنند، یا این که آن را مجموعه محتوای آموزشی روش آموزشی، ترتیب فعالیت های یادگیری و ابعاد اجتماعی یادگیری می دانند. سالمون (۱۹۹۶) محیط یادگیری را مجموعه موقعیت فیزیکی کلیه رفتارهای مورد قبول همه انتظاراتها و امور خاص کلیه اجزای محتوای خاص آموزشی و اهداف تعریف شده دانند. می همچنین از دیدگاه وی یک شخص یعنی معلم مسئولیت تمام امور را برعهده دارد در تعریفی دیگر محیط یادگیری شامل همه اشیاء زمینه ها و رفتارهای بازیگرانی است که در توسعه اجرا و ارزشیابی فرایندهای کاری آن محیط نقش دارند و در دو بعد فیزیکی و فرهنگی جلوه گری می کنند [۶].

۴-۲. تحقیق

پرورش دانش آموزان محقق را می توان یکی از اهداف اساسی و زیربنایی آموزش در کشورهای توسعه یافته در نظر گرفت. تشویق دانش آموزان به تحقیق خلاقیت و اختراع می تواند نسلی مفید را به جامعه تحویل دهد. برگزاری مسابقات تست دانش آموزان در مهارت های مختلف از قبیل نویسندگی آزمایشگاه و... معرفی منابعی که به شکوفا شدن دانش آموزان در زمینه های تحقیقی پژوهشی کمک می کند را می توان از شاخص های کیفیت مدارس در بحث تحقیق در نظر گرفت [۱۲].

خدمات اجتماعی اهمیت دادن به شورای دانش آموزی در مدرسه و دادن نقش ها و مسؤولیت های متفاوت به ایشان در کارها از جمله ایجاد نظم در مدرسه همکاری با معاونان، مدرسه شورای حل اختلاف در مدرسه برای حل مسایل بین دانش آموزان، امور بهداشتی و ورزشی مدرسه و غیره می باشد.

اهمیت دادن به تشکیلات سازمان دانش آموزی مدرسه از قبیل پیشتازان، فرزندان، هلال احمر و بسیج دانش آموزی، ساختمان ها تجهیزات محیط های آموزشی و پژوهشی مدرسه از قبیل، کتابخانه آزمایشگاه کارگاه های علمی و رایانه، سالن تئاتر و غیره می توانند در نشاط ایجاد انگیزه و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان موثر هستند؛ حتی فضاهای بهداشتی، وضو خانه، نمازخانه، سرویس های آبخوری نیز در سلامت دانش آموزان و در نهایت کیفیت مدارس موثر می باشد وجود بوفه های دانش آموزی زمین های ورزشی و سلفهای غذا خوری نیز علاوه بر اینکه نماد بهداشت مدارس و ایجاد سلامتی محسوب می شوند نشانگر باشند. توجه به کیفیت میز و نیمکت، مناسب رنگ، کلاس ها تخته سیاه گچ تحریر مرغوب و آراسته بودن فضای کیفیت نیز آموزشگاه به جهت بهبود وضعیت روحی دانش آموزان و همکاران نیز می تواند از نمادهای کیفیت به شمار آید [۷].

۴-۳. اساتید

مشخص بودن وظایف معلمان در مدارس توجه معلمان به روحیات دانش آموزان و سعی در شناختن تفاوت های آنان، به روز بودن و دانش معلمان و مهارت در ارائه خدمات آموزشی هدایت و راهنمایی معلمان به آموزشهای خلاق و استفاده از یادگیری مشارکتی توسط خود دانش آموزان استفاده از روشهای تدریس بارش مغزی فکری برای توانمندسازی دانش آموزان در حل مسایل روزمره و، زندگی کارگاهی نمودن و رونق بخشیدن به جلسات شورای دبیران و استفاده از نظرات ارزشمند دبیران در حیطه های مختلف را میتوان از شاخص ها و نشانگرهای کیفیت مدارس در بعد کنترل معلمان دانست [۸].

۴-۴. محیط اقتصادی

توجه نظام آموزش و پرورش به فراهم آوردن تجهیزات و پشتیبانی های مالی و اقتصادی از برنامه ها و خلاقیت های دانش آموزان می تواند راهکاری مثبت جهت توسعه کیفیت مدارس باشد. آنگین کیفیت آموزش را بر گرفته از کیفیت عملکرد فراگیر تدریس مدرسان و تخصیص منابع می داند (ایبلی و همکاران، ۱۳۸۳) از دیدگاه سالیس منابع کیفیت در آموزش شامل ارزش های قوی و هدفمند سازمانی مدرسان برجسته مرکز آموزشی مناسب، شناسایی توانمندی های فراگیران تدارک دوره آموزشی مناسب و یا ترکیبی از این موارد بر می شمرد [۹]. (سالیس، ۲۰۰۵) عمادزاده نیز، کیفیت آموزش را منوط به کیفیت عواملی می داند که در ارائه خدمات آموزشی مشارکت می کنند [۱۰].

فراگیر شامل توانایی ها و استعداد های ذاتی شرایط محیطی شرایط اقتصادی و اجتماعی مدرس: شامل میزان تجربه و تحصیلات، مسئولیت و تعهد پذیری حقوق و دستمزد دریافتی امکانات و تجهیزات آموزشی شامل کتاب های درسی و مسائل آموزشی تجهیزات زیربنایی و پشتیبانی نظام اداری مشارکت موثر خانواده ها و معلمان در امور مدرسه و تحصیلی دانش آموزان یکی از نشانگرهای توسعه کیفیت مدرسه است. مشارکت خانواده ها در آموزش و پرورش نباید منحصر به خرید لباس کیف و دفتر مداد دانش آموزان باشد و مشارکت معلمان در آموزش و پرورش نیز نباید منحصر به حضور در کلاس و پر کردن لیست نمرات مستمر و پایانی باشد. معلمان حق دارند درباره ی آن چه به بچه های معصوم یاد می دهند نظر بدهند. دخالت نکنند و نقش داشته باشند. ادوارد سالیس (۲۰۰۵) متعقد است که مراکز آموزشی می بایستی چهار الزام حرفه ای، اخلاقی رقابتی و مسئولیت پذیری را در سرلوحه اقدامات اجرایی خود قرار دهند. بالا بردن توانایی فردی و هماهنگی گروهی در بسیاری از کشورهای توسعه یافته یکی از مولفه های اصلی کیفیت مدارس به شمار می رود [۱۰].

نظام آموزشی و مدارس کلید فتح آینده هستند و از دیر باز انتظار از آموزش و پرورش آن بوده که انسان های فردا را تربیت کند و نسل امروز را برای زندگی در جامعه ی فردا آماده سازد بنابراین ضرورت دارد برنامه ریزان و سیاست گذاران آموزشی معلمان و مسوولان آموزش و پرورش الزامات و مقتضیات زندگی فردا را بشناسند تا بتوانند دانش و بینش لازم را در کودکان و جوانان برای فعالیت در جامعه فردا پرورش دهند [۱۰].

در چاره جویی برای کیفیت بخشی به آموزش و پرورش موانعی وجود دارد که رسیدن به توافق در این مقوله را به شدت دچار مشکل میکند. از جمله اینکه :

- صاحب نظران مختلف دامنه وسیعی از تعاریف و اصطلاحات را برای کیفیت به کار گرفته اند همین امر موجب شد که دست یابی به یک اتفاق و اجماع بر روی ابعاد کیفیت با مشکلاتی مواجه شود. لذا شاید بهتر باشد که به جای تاکید بر یک تعریف خاص به مولفه هایی پرداخته شود که هدف کیفیت است.

- واژه هایی مانند عرضه گرایی و تقاضا گرایی، مشتری مداری و سرمایمدی، ماموریت گرایی و تمرکز زدایی، ظرفیت سازی و سطوح تصمیم گیری، محیط یادگیری و عملکرد افراد برای کیفیت بخشی در هم تنیده شده اند و به آسانی نمی توان شاخص های یکسانی را برای کیفیت پذیرفت.

- گسترده بودن مخاطبان آموزش و پرورش و طیف های متعدد از قبیل دانش آموزان، معلمان، اولیاء، صاحبان مشاغل، دولت و جامعه، رسیدن به یک دیدگاه مشترک برای کیفیت را پیچیده می کند [۱۰].

۵. بررسی مشکلات کنونی آموزش و پرورش

با تعمق و ژرف اندیشی در فرایند آموزش و پرورش می توان مشکلات اساسی آموزش و پرورش را در دو گروه کلی الف) مشکلات بیرونی ب) مشکلات درونی به شرح زیر طبقه بندی کرد:

۵-۱. مشکلات بیرونی

توسعه نیافتگی کشورهای جهان سوم و تحولات روزافزون علوم و فناوری جوامع پیشرفته و در حال توسعه، متکی بودن هزینه های تعلیم و تربیت به دولت و افزایش سطح توقعات مردم برای مطالبه آن، کمبود منابع مالی برای ساخت، تجهیز و اداره مدارس و پیچیدگی روشهای جلب مشارکت مردم در امور تعلیم و تربیت را می توان جزو مشکلات بیرونی نظام آموزش و پرورش برشمرد که بسیاری از کشورهای جهان مثل کشور ما با آن مواجه هستند. پایین بودن سطح حقوق و دستمزد معلمان و عدم امکان جذب افراد مستعد و با سطح هوش بالا برای این شغل مهم (که همین امر موجب کم ارزش شدن شغل معلمی شده و حتی تلاشگران شاغل در مدارس را نیز تحت تأثیر قرار داده است)، سایه شوم و غول آسای کنکور سراسری بر نظام آموزشی کشور (به ویژه در دوره متوسطه)، که ناکارآمدی این دوره تحصیلی را به دنبال داشته است، نیز جزو مهمترین مشکلات بیرونی آموزش و پرورش محسوب می شود [۱۱].

۲-۵. مشکلات درونی

روش های فعلی گزینش، جذب، تربیت و نگهداشتن نیروی انسانی شاغل در آموزش و پرورش، ناکارآمدی نظام انتخاب مدیران به ویژه در سطح ادارات آموزش و پرورش (اعم از ستادی، استانی و منطقه ای)، عدم پویایی در مدیریت آموزشگاه ها به ویژه در زمینه جلب مشارکت اولیا و معلمان برای اداره بهتر مدارس، ناکارآمدی نظام کنترل، نظارت و ارزشیابی علمی از برنامه ها، طرحها، روش ها و عملکردها کم اثربخش بودن برنامه های درسی موجود، به علت مبتنی نبودن بر نتایج تحقیقات علمی و عدم انطباق با دانش و فناوری روز، پایین بودن سواد علمی معلمان و عدم انگیزه و علاقه آنها برای تدریس فعال در کلاسهای درس، نبودن عشق به آموختن، محبت و روابط انسانی و صمیمی بین کادر مدیریت مدارس، معلمان و دانش آموزان و در نتیجه کمبود نشاط در مدرسه نیز از مهمترین مشکلات درونی آموزش و پرورش است. البته شاید دهها مشکل دیگر را بتوان احصا کرد، لیکن اگر آموزش و پرورش بتواند همه مشکلات بیرونی و درونی را حل کند، بی شک آموزش و پرورش ما از سال ۱۴۰۰ به بعد مسیر تحول کیفی را طی خواهد کرد [۵].

راهکارهای موثر برای ارتقای کیفیت آموزش و پرورش: نظامهای آموزشی به عنوان بارزترین نمود سرمایه گذاری نیروی انسانی در زمینه شکوفایی در جامعه، نقش اصلی را برعهده دارد. امروزه این نظامها سهم قابل توجهی از بودجه هر کشور را به خود اختصاص داده و با توجه به اهمیت و نقش آن در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی جامعه ضروری است در جهت بهبود کیفیت نظامهای آموزشی اقدامات اساسی صورت بگیرد و از هدر رفتن سرمایه های انسانی و مادی جلوگیری شود. با توجه به ضرورت ارتقای کیفیت آموزش و پرورش جهت نیل به اهداف توسعه آموزشی کشور، راهکارهای مختلفی در ارتقای کیفیت آموزش و پرورش تاثیر دارند که می توان آنها را در دو گروه درون سازمانی و برون سازمانی تقسیم کرد:

۳-۵. راهکارهای درون سازمانی

- این عوامل از درون مجموعه نظام آموزش و پرورش موجب ارتقای کیفیت خدمات آموزشی و پرورشی می شوند، نظام آموزشی می تواند با مدیریت کارآمد و موثر، نقشی مهم در اجرای این راهکارها دارد. از آن جمله:
- تجهیز مدارس و مکانهای آموزشی به امکانات و تجهیزات متنوع از جمله فناوری های نوین آموزشی و تجهیزات آزمایشگاهی؛
 - فراهم کردن امکانات آموزش، مشاوره و راهنمایی معلمان و تدوین سیاستهای پیشرفت و ترقی آنان؛
 - به حداقل رساندن تراکم کلاسی در مدارس علی الخصوص پایه های ابتدایی؛
 - برنامه ریزی در جهت تقویت همکاری و مشارکت اولیای دانش آموزان برای کمک به ارتقای کیفیت فعالیت های آموزشی و پرورشی، از جمله برگزاری مداوم کلاسهای آموزشی و توجیهی؛
 - توجه و تاکید عملی به اجرای کامل سند تحول بنیادین آموزش و پرورش همسو با برنامه درسی ملی [۵]؛

۶. نتیجه گیری

در نتیجه گیری می توان بیان نمود که اگر مسئولان آموزش و پرورش بدون توجه به عوامل بنیادی از جمله فلسفه آموزش و پرورش که یکی از مؤلفه های اصلی عوامل بنیادی می باشد، مشغول به طراحی برنامه درسی محتوای آموزشی ساخت مدرسه و ... شوند، بطور یقین می توان پیش بینی نمود که آموزش و پرورش به اهداف خود دستیابی پیدا نخواهد کرد. بنابراین بعد بنیادی عوامل بنیادی از اهمیت

زیادی در آموزش و پرورش برخوردار است و برای هر گونه تغییر و تحول در آموزش و پرورش نیازمند توجه و اولویت دادن به این بعد از آموزش و پرورش است.

نظام پویا در آموزش و پرورش نظامی است که به بهبود مستمر کیفیت توجه دارد و از انعطاف پذیری لازم در برنامه ها و اهداف برنامه درسی محتوای آموزشی روشهای یاددهی- یادگیری متناسب با نیازهای جدید دانش آموزان و تحولات جامعه برخوردار است. همانطور که در سند تحول بنیادین در اصول کلی تربیت رسمی و عمومی آمده آموزش و پرورش باید پویا و آینده نگر باشد در آموزش و پرورش کنونی هر چند تغییراتی در فن آوری و سیستم های اطلاع رسانی در خصوص بخش نامه ها فقط برای مدیران و مسئولان دریافت فیش حقوقی، خدمات اسکان مدارس جمع آوری اطلاعات دانش آموزان در مورد کارنامه تحصیلی انجام گرفته است اما در جهت کیفیت بخشی و استفاده از نظر معلمان در برنامه ها اهداف، برنامه درسی مناطق مختلف روشهای یاددهی- یادگیری مختلف و متنوع و متناسب با نیاز دانش آموزان و جامعه یا تعیین محتوای آموزشی متناسب با نیاز جامعه و دانش آموز فعالیت خاصی مشاهده نشده است. همچنین میتوان به وجود شادابی و نشاط دانش آموزان در مدارس عدم وجود نظم و مقررات پادگانی در مدارس وجود انگیزه تحصیل شوق و اشتیاق دانش آموزان برای شرکت در مراسم های مختلف در مدارس تدریس معلمان به روشهای مختلف تدریس متناسب با محتوای آموزشی اشاره کرد.

منابع

- [۱] درانی، کمال؛ صالحی، کیوان (۱۳۸۵). "ارزشیابی هنرستان های کار دانش با استفاده از الگوی سیپ (CIPP) به منظور پیشنهاد چارچوبی برای بهبود کیفیت هنرستانی های کار دانش" موردی از هنرستان های منطقه ۲ شهر تهران. روانشناسی و علوم تربیتی.
- [۲] محمدزاده، علی؛ گودرزی، محمدعلی؛ تقوی، سیدمحمدرضا، و ملازاده، جواد. (۱۳۸۴). بررسی ساختارعاملی، روایی، پایایی و هنجاریابی مقیاس شخصیتی مرزی (STB) در دانشجویان دانشگاه شیراز. اصول بهداشت روانی.
- [۳] محمدی، مهدی؛ یوردخانی، مختار (۱۳۹۴) " استانداردهای آموزشی، ابزاری برای دستیابی به توسعه کمی و کیفی در آموزش عالی". اولین همایش علمی پژوهشی علوم مدیریت و برنامه ریزی، آموزش و استاندارد سازی ایران.
- [۴] عباسی، روزبه؛ کاشانی بزرگ، سیدفرشید (۱۳۹۳) "تشکیل فازهای آمورف و نانو بلور از آلیاژسازی مکانیکی مخلوط پودری عنصری با استوکيومتری $0.5Ni, 0.4Ti, 0.1Nb$ و بررسی ترمودینامیکی آنها براساس مدل میدما. مواد و فناوری های پیشرفت".
- [۵] عبدالهی، حسین (۱۳۹۵) "ارزیابی سازوکارهای تجربه شده برقراری ارتباط بین آموزش فنی و حرفه ای رسمی و بازار کار در ایران". پژوهش در برنامه ریزی درسی (دانش و پژوهش در علوم تربیتی- برنامه ریزی درسی).
- [۶] شیرازی، محمود و براتلو، فاطمه، (۱۳۸۲) "اندازه گیری کیفیت خدمات در آموزش عالی"، مدیریت فردا، شماره ۳ و ۴.
- [۷] عباسی، عفت (۱۳۸۲)، تعیین استانداردها نقطه آغاز اصلاحات در بخش مدیریت شاخص، نشریه شاخص، نشریه معاونت برنامه ریزی و منابع انسانی، شماره دوم، ص. ۲۰.
- [۸] صراف، علیرضا (۱۳۸۴) "فرآیند استاندارد سازی خدمات، مجله تحول اداری"، دوره ۸، شماره ۴.
- [۹] ایلی، خدایار؛ هداوندی، محمدرضا (۱۳۸۳) "ارزشیابی کیفیت دوره های آموزش موسسات ارائه دهنده ی خدمات آموزش به شرکت ایران خودرو"، مجله روانشناسی و علوم تربیتی، سال سی و چهارم، شماره ۱.
- [۱۰] سالس، ادوارد (۲۰۰۵) مدیریت کیفیت فراگیر در آموزش، ترجمه سید علی حدیقی، تهران: نشر هوای تازه.
- [۱۱] لوئیس، کترین (۱۳۸۷) آموزش قلبها و اندیشه ها (تجارب آموزشی ژاپنیه) ترجمه ح افشین منش و ش. ایلگی. تهران: سازوکار چاپ پنجم.

[12] Pulkkinen, J. (1999). Pedagogical foundations of open learning environments, in M., Selinger & J. Pearson, Telematics in Education trends and issues, Oxford: Pergamon

[13] Checkland, P. (1999). System thinking, systems practice, Chichester: John Wiley & Sons, LTD